

CPB Notitie

Aan: Ministerie van Financiën

Datum: 26 oktober 2016

Betreft: Doorrekening standaardkoopkracht voorbeeldhuishoudens
(actualisatie 2017)

Centraal Planbureau

Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T (070)3383 380
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Patrick Koot

1 Inleiding

Tijdens de algemene financiële beschouwingen van 5 oktober 2016 is het CPB verzocht een actualisatie te maken van de notitie 'doorrekening standaard koopkracht voorbeeldhuishoudens' ([link](#)), met cijfers over 2017. Deze notitie bespreekt de uitkomsten van de actualisatie, waarin (evenals vorig jaar) een doorrekening is gemaakt van de betaalde belastingen, ontvangen toeslagen, en het (gestandaardiseerd) beschikbaar inkomen van verschillende voorbeeldhuishoudens met kinderen.

Koopkrachtberekeningen op basis van voorbeeldhuishoudens zijn overzichtelijk, verifieerbaar en snel te maken, maar hebben als nadeel dat ze minder representatief zijn. Zo is onduidelijk hoe vaak de gekozen voorbeeldsituatie in de praktijk voorkomt. Ook worden specifieke inkomensregelingen buiten beschouwing gelaten. In de reguliere koopkrachtberekeningen van het CPB wordt daarom gebruik gemaakt van een (representatieve) steekproef. De uitkomsten van de voorbeeldberekeningen in deze notitie moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

2 Gehanteerde methode

2.1 Aangeleverde voorbeeldhuishoudens

Tabel 2.1 geeft een overzicht van de aangeleverde voorbeeldhuishoudens in de oorspronkelijke notitie uit 2015. De voorbeeldhuishoudens verschillen van elkaar in

huishoudtype, inkomensbron, inkomenshoogte en aantal kinderen. De huishoudens wonen in een huurhuis en maken geen gebruik van kinderopvang en gemeentelijke regelingen. Voor een nadere analyse van de aangeleverde voorbeeldhuishoudens verwijzen we naar de oorspronkelijke notitie uit 2015 ([link](#)).

Tabel 2.1 Aangeleverde voorbeeldhuishoudens

Huishoudtype	Inkomensbron	Inkomenshoogte	Aantal kinderen	Huur
Alleenstaande ouder	Uitkering	Bijstand	1 (10 jr.)	€600
Alleenstaande ouder	Inkomen uit arbeid	Minimumloon	1 (10 jr.)	€600
Alleenstaande ouder	Inkomen uit arbeid	Modaal	1 (10 jr.)	€900
Alleenstaande ouder	Inkomen uit arbeid	1,5 x modaal	1 (10 jr.)	€900
Tweeverdiener	Uitkering	Bijstand	2 (10 jr. en 8 jr.)	€600
Tweeverdiener	Inkomen uit arbeid	Minimumloon + 0,5 x minimumloon	2 (10 jr. en 8 jr.)	€600
Tweeverdiener	Inkomen uit arbeid	Modaal + 0,5 x modaal	2 (10 jr. en 8 jr.)	€900
Tweeverdiener	Inkomen uit arbeid	1,5 x modaal + 0,75 x modaal	2 (10 jr. en 8 jr.)	€900
Alleenverdiener	Inkomen uit arbeid	Minimumloon	2 (10 jr. en 8 jr.)	€600
Alleenverdiener	Inkomen uit arbeid	Modaal	2 (10 jr. en 8 jr.)	€900
Alleenverdiener	Inkomen uit arbeid	Anderhalf keer modaal	2 (10 jr. en 8 jr.)	€900

2.2 Definitie en berekeningswijze

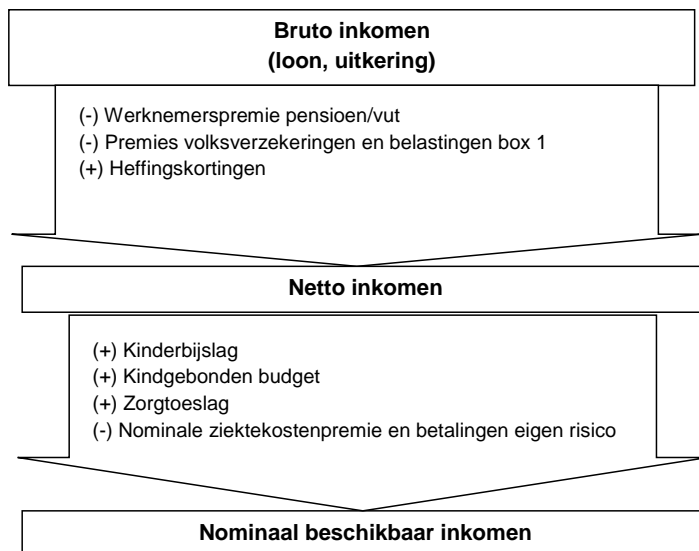
Voor de doorrekening maken we gebruik van de standaardkoopkrachtdefinitie van het beschikbaar inkomen (zie figuur 2.1). Hierin worden alleen generieke inkomensbestanddelen en -regelingen meegerekend, zoals belastingen en premies box 1, generieke uitgaven aan zorg (nominale zorgpremie en gemiddelde eigen betalingen), en toeslagen voor kinderen en zorg (kinderbijslag, kindgebonden budget en zorgtoeslag). Specifieke inkomensbestanddelen, zoals inkomen uit eigen woning, inkomen box 2 en box 3, hypotheekrenteaftrek, huur- en kinderopvangtoeslag en kosten kinderopvang, blijven buiten beeld in deze definitie.

Een voordeel van de standaardkoopkrachtdefinitie is dat de uitkomsten relatief eenvoudig te interpreteren zijn en er een globaal beeld gegeven kan worden van (wijzigingen in) generieke inkomensregelingen. Een nadeel van deze methodiek is de representativiteit van de uitkomsten (zie ook de inleiding van deze notitie). Ook blijven eerder genoemde specifieke inkomensbestanddelen buiten beeld.

Voor de berekeningen maken we gebruik van het microsimulatiemodel MIMOSI¹. We kijken specifiek naar de inkomensregelingen in 2017 voor huishoudens met kinderen en gaan daarbij uit van de op dit moment actuele raming van het CPB (de *Macro Economische Verkenning 2017*).

¹ Voor een beschrijving van Mimosi, zie P.M.Koot, M. Vlekke, E.Berkhout en R. Euwals (2016), MIMOSI-achtergronddocument: [link](#).

Figuur 2.2 Gehanteerde koopkrachtdefinitie

2.3 Definitie belastingdruk

Naast de standaardkoopkracht wordt ook de belastingdruk berekend van de verschillende voorbeeldhuishoudens. Hiermee brengen we in kaart hoeveel de voorbeeldhuishoudens betalen en ontvangen aan belastingen en toeslagen als percentage van het bruto inkomen. De belastingdruk is in deze notitie als volgt gedefinieerd:

$$\text{Belastingdruk generiek} = \frac{\text{bruto inkomen} - \text{beschikbaar inkomen}}{\text{bruto inkomen}}$$

Voor de generieke berekening hanteren we het beschikbaar inkomen zoals gedefinieerd in paragraaf 2.2, dus zonder rekening te houden met de (eventuele) huurtoeslag en de betaalde huur.

Voor de berekening van de belastingdruk van de aangeleverde huishoudens in een huurwoning hanteren we het beschikbaar inkomen met daarbovenop de (eventuele) huurtoeslag meegerekend.

$$\text{Belastingdruk huurders} = \frac{\text{bruto inkomen} - (\text{beschikbaar inkomen} + \text{huurtoeslag})}{\text{bruto inkomen}}$$

2.4 Gestandaardiseerd inkomen

Een ander onderdeel in het verzoek is om in de koopkrachtberekeningen rekening te houden met verschillen in de samenstelling en omvang van de

voorbeeldhuishoudens, middels de toepassing van zogenoemde equivalentiefactoren. Een equivalentiefactor geeft de omvang van het schaalvoordeel weer bij het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. In deze notitie maken we gebruik van equivalentiefactoren van het CBS. Als standaard hanteert het CBS een eenpersoonshuishouden met een equivalentiefactor van 1. Voor ieder extra persoon in het huishouden (volwassene of kind met een bepaalde leeftijd) wordt de factor opgehoogd. Het gecorrigeerde beschikbaar inkomen wordt het gestandaardiseerd inkomen genoemd. Tabel 2.2 geeft de gehanteerde factoren weer in deze notitie.

Tabel 2.2 Gehanteerde equivalentiefactoren per huishoudtype²

	Aantal volwassenen	Aantal kinderen (leeftijd)	Gehanteerde equivalentiefactor
Huishoudtype			
Alleenstaande ouder	1	1 (10 jaar)	1,30
Alleenstaande ouder	1	2 (8 en 10 jaar)	1,48
Alleenverdiener	2	2 (8 en 10 jaar)	1,86
Tweeverdiener	2	2 (8 en 10 jaar)	1,86

3 Uitkomsten standaardkoopkracht

3.1 Alleenstaande ouder (1 kind)

In tabel 3.1 wordt een standaard bruto-netto berekening uitgevoerd op de alleenstaande ouder met één kind (10 jaar) in deze notitie.

Wanneer het *bruto inkomen* wordt vergeleken met het *netto inkomen*, dan zien we (evenals in de notitie van vorig jaar) dat het voordeel van heffingskortingen in absolute zin het grootst is voor het huishouden met een modaal inkomen. Dit komt vooral door de inkomensafhankelijke combinatiekorting (IACK), die dan volledig is opgebouwd, en de arbeidskorting. Door de inkomensafhankelijkheid van de arbeidskorting en de algemene heffingskorting heeft het huishouden met anderhalf keer modaal minder voordeel van heffingskortingen.

Wanneer het *netto inkomen* wordt vergeleken met het *beschikbaar inkomen*, dan is zichtbaar dat het huishouden met bijstand en het huishouden met minimumloon evenveel toeslagen ontvangen. Het maximale bedrag aan kindgebonden budget (bij één kind) en zorgtoeslag wordt uitgekeerd. Het huishouden met modaal inkomen ontvangt geen zorgtoeslag meer en minder kindgebonden budget. Ook het huishouden met anderhalf keer modaal ontvangt nog kindgebonden budget.

² Zie voor meer informatie: CBS (2004), *Equivalentiefactoren 1995-2000*, Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Wanneer gekeken wordt naar het *beschikbaar inkomen* voor *specifieke huurders*, dan nemen de inkomensverschillen tussen de voorbeeldhuishoudens met bijstand en minimumloon, en de andere huishoudens af door het meerekenen van de huurtoeslag.

Tabel 3.1 Uitkomsten standaard bruto-netto berekening alleenstaande ouder (x 1000 euro), 2017, 1 kind (10 jaar)

	Bijstand	Minimumloon	Modaal	1,5 x Modaal
A. Generiek beeld				
1. Bruto inkomen	15,0	20,2	37,0	55,5
2. Pensioen/VUT-premie (-)		0,6	1,6	2,8
3. Belastbaar inkomen (= 1-2)	15,0	19,6	35,4	52,7
4. Belastingen en premies (-)	5,5	7,2	13,6	20,7
5. (Verzilverde) heffingskortingen (+)	2,3	7,2	7,4	6,0
6. Netto inkomen (=3-4+5)	11,8	19,6	29,2	38,0
7. Nominale premie en gem. eigen betalingen (-)	1,5	1,5	1,5	1,5
8. Zorgtoeslag (+)	1,0	1,0	0,0	0,0
9. Kinderbijslag/kindgebonden budget (+)	5,2	5,2	4,2	3,0
10. Beschikbaar inkomen (= 6-7+8+9)	16,5	24,3	31,9	39,5
B. Beeld voor huurders				
11. IHS/Huurtoeslag (+)	3,7	3,7	0,0	0,0
12. Beschikbaar inkomen (= 10+11)	20,3	28,1	31,9	39,5

3.2 Alleenstaande ouder (2 kinderen)

In tabel 3.2 wordt een standaard bruto-netto berekening uitgevoerd op de alleenstaande ouder met twee kinderen (acht en tien jaar) in deze notitie.

De uitkomsten komen grotendeels overeen met de uitkomsten in tabel 3.1. Belangrijkste verschil is dat de kinderbijslag en het kindgebonden budget hoger uitvallen voor de alleenstaande ouder met twee kinderen en daardoor ook het beschikbaar inkomen bij de verschillende inkomenshoogtes. Het algemeen beeld wijkt niet veel af van het beeld over 2016 in de notitie van vorig jaar.

Tabel 3.2 Uitkomsten standaard bruto-netto berekening alleenstaande ouder (x 1000 euro), 2017, 2 kinderen (10 jaar en 8 jaar)

	Bijstand	Minimumloon	Modaal	1,5 x Modaal
A. Generiek beeld				
1. Bruto inkomen	15,0	20,2	37,0	55,5
2. Pensioen/VUT-premie (-)		0,6	1,6	2,8
3. Belastbaar inkomen (= 1-2)	15,0	19,6	35,4	52,7
4. Belastingen en premies (-)	5,5	7,2	13,6	20,7
5. (Verzilverde) heffingskortingen (+)	2,3	7,2	7,4	6,0
6. Netto inkomen (=3-4+5)	11,8	19,6	29,2	38,0
7. Nominale premie en gem. eigen betalingen (-)	1,5	1,5	1,5	1,5
8. Zorgtoeslag (+)	1,0	1,0	0,0	0,0
9. Kinderbijslag/kindgebonden budget (+)	7,0	7,0	6,0	4,8
10. Beschikbaar inkomen (= 6-7+8+9)	18,4	26,2	33,8	41,4
B. Beeld voor huurders				
11. IHS/Huurtoeslag (+)	3,7	3,7	0,0	0,0
12. Beschikbaar inkomen (= 10+11)	22,2	29,9	33,8	41,4

3.3 Tweeverdiener met twee kinderen

In tabel 3.3 wordt een standaard bruto-netto berekening uitgevoerd op de tweeverdieners in deze notitie.

Wanneer het *bruto inkomen* wordt vergeleken met het *netto inkomen*, dan zien we dat het voordeel van heffingskortingen in absolute zin het grootst is voor het huishouden met modaal inkomen + 0,5 keer modaal inkomen. Dit komt wederom door de arbeidskorting van de hoofdkostwinner en de IACK, maar ook door de algemene heffingskorting van de minstverdienende partner.

Wanneer het *netto inkomen* wordt vergeleken met het *beschikbaar inkomen*, dan is zichtbaar dat het paar in de bijstand het maximale bedrag aan zorgtoeslag en kindgebonden budget (bij twee kinderen) ontvangt, het huishouden met minimumloon + 0,5 keer minimumloon al minder toeslag ontvangt, en het huishouden met modaal + 0,5 keer modaal alleen nog kinderbijslag heeft van ca. 1900 euro.

Wanneer gekeken wordt naar het *beschikbaar inkomen* voor *specifieke huurders* dan nemen de inkomensverschillen tussen de voorbeeldhuishoudens met bijstand en minimumloon, en de andere huishoudens af door het meerekenen van de huurtoeslag. Het huishouden met minimumloon + 0,5 keer minimumloon ontvangt minder huurtoeslag dan het paar in de bijstand.

Tabel 3.3 Uitkomsten bruto-netto berekening tweeverdiener (x 1000 euro), 2017, 2 kinderen (10 en 8 jaar)

	Bijstand	Minimumloon + 0,5 x minimumloon	Modaal + 0,5 x modaal	1,5 x Modaal + 0,75 x Modaal
A. Generiek beeld				
1. Bruto inkomen	19,5	30,3	55,5	83,3
2. Pensioen/vutpremie (-)		0,7	2,1	3,9
3. Belastbaar inkomen (= 1-2)	19,5	29,6	53,4	79,4
4. Belastingen en premies (-)	3,6	10,8	20,2	30,7
5. (Verzilverde) heffingskortingen * (+)	2,3	9,3	11,3	10,7
6. Netto inkomen (=3-4+5)	16,9	28,1	44,5	59,4
7. Nominale premie en gem. eigen betalingen (-)	2,9	2,9	2,9	2,9
8. Zorgtoeslag (+)	1,9	0,7	0,0	0,0
9. Kinderbijslag/kindgebonden budget (+)	4,0	3,3	1,9	1,9
10. Beschikbaar inkomen (= 6-7+8+9)	19,9	29,2	43,5	58,4
B. Beeld voor huurders				
11. IHS/Huurtoeslag (+)	3,7	1,3	0,0	0,0
12. Beschikbaar inkomen (= 10+11)	23,6	30,6	43,5	58,4

3.4 Alleenverdiener met twee kinderen

In tabel 3.4 wordt een standaard bruto-netto berekening uitgevoerd voor alleenverdieners met twee kinderen.

Wanneer het *bruto inkomen* wordt vergeleken met het *netto inkomen*, dan zien we dat het voordeel van heffingskortingen in absolute zin het grootst is voor het huishouden met minimumloon. Vanwege de inkomensafhankelijkheid van de arbeidskorting en de algemene heffingskorting hebben de huishoudens met modaal inkomen en 1,5 keer modaal minder korting. De alleenverdiener heeft verder geen recht op de IACK.

Wanneer het *netto inkomen* wordt vergeleken met het *beschikbaar inkomen*, dan zien we dat ook het voordeel van toeslagen het grootst is voor het huishouden met minimumloon. Het huishouden op modaal inkomen heeft geen recht op zorgtoeslag en het huishouden met anderhalf keer modaal ook niet op kindgebonden budget (dit huishouden krijgt nog wel kinderbijslag).

Wanneer gekeken wordt naar het *beschikbaar inkomen* voor *specifieke huurders*, dan nemen de inkomensverschillen tussen het voorbeeldhuishouden met minimumloon en de andere huishoudens af door het meerekenen van de huurtoeslag.

Tabel 3.4 Uitkomsten bruto-netto berekening alleenverdiener (x 1000 euro), 2017, 2 kinderen (10 en 8 jaar)

	Minimumloon	Modaal	1,5 x Modaal
A. Generiek beeld			
1. Bruto inkomen	20,2	37,0	55,5
2. Pensioen/vutpremie (-)	0,4	1,5	2,6
3. Belastbaar inkomen (= 1-2)	19,8	35,5	52,9
4. Belastingen en premies (-)	7,2	13,6	20,7
5. (Verzilverde) heffingskortingen (+)	6,3	5,5	4,1
6. Netto inkomen (=3-4+5)	18,8	27,4	36,2
7. Nominale premie en gem. eigen betalingen (-)	2,9	2,9	2,9
8. Zorgtoeslag (+)	1,9	0,0	0,0
9. Kinderbijslag/kindgebonden budget (+)	4,0	2,9	1,9
10. Beschikbaar inkomen (= 6-7+8+9)	21,8	27,4	35,2
B. Beeld voor huurders			
11. IHS/Huurtoeslag (+)	3,7	0,0	0,0
12. Beschikbaar inkomen (= 10+11)	25,6	27,4	35,2

4 Uitkomsten belastingdruk

In tabel 4.1 wordt de belastingdruk berekend voor de verschillende voorbeeldhuishoudens in deze notitie. Omdat de tweeverdieners hogere bruto inkomens hebben dan de alleenstaande ouders en alleenverdieners, laten we de belastingdruk van deze huishoudens apart zien in tabel 4.2.

De belastingdruk voor de laagste inkomensniveaus heeft een negatieve waarde. Dat geeft aan dat het beschikbaar inkomen van het voorbeeldhuishouden hoger ligt dan het bruto inkomen. Bij de alleenstaande ouders in deze notitie is dit het sterkst zichtbaar, zeker wanneer ook huurtoeslag wordt meegerekend in het inkomensbegrip.

Bij het modale inkomensniveau heeft de belastingdruk wel een positieve waarde. De druk bij de alleenverdiener is dan het hoogst. De alleenverdiener heeft geen recht op de IACK en ontvangt minder kindgebonden budget dan de alleenstaande ouder. De alleenstaande ouder met twee kinderen ontvangt het meest aan kindgebonden budget, door het aantal kinderen en de extra toeslag voor alleenstaande ouders in deze regeling. Hierdoor heeft dit huishouden de laagste druk.

Bij het niveau anderhalf keer modaal nemen de verschillen in belastingdruk af tussen alleenstaande ouders en de andere typen. De alleenstaande ouder heeft dan nog wel recht op kindgebonden budget. Het recht op toeslagen is bij de alleenverdiener vervallen. De partner van de alleenverdiener met 1,5 keer modaal heeft recht op een (beperkt overdraagbare) algemene heffingskorting. De minstverdienende partner

van de tweeverdiener met 1,5 keer modaal + 0,75 keer modaal heeft recht op algemene heffingskorting en arbeidskorting.

Bij de uitkomsten dient ten slotte opgemerkt te worden dat de werkende voorbeeldhuishoudens in deze notitie geen gebruik maken van kinderopvang (zie ook paragraaf 2.2), in lijn met de standaardkoopkrachtdefinitie. De belastingdruk voor werkende huishoudens die gebruik maken van kinderopvang valt hoger uit wanneer rekening wordt gehouden met de (netto) kosten voor kinderopvang.

Tabel 4.1 Belastingdruk alleenstaande ouder en alleenverdiener met kinderen, 2017

	Bijstand	Minimumloon	Modaal	1,5 x Modaal
A. Generiek beeld				
Alleenstaande ouder (1 kind)	-10%	-21%	14%	29%
Alleenstaande ouder (2 kinderen)	-22%	-30%	9%	25%
Alleenverdiener (2 kinderen)		-8%	26%	37%
B. Beeld voor huurders				
Alleenstaande ouder (1 kind)	-35%	-39%	14%	29%
Alleenstaande ouder (2 kinderen)	-47%	-48%	9%	25%
Alleenverdiener (2 kinderen)		-27%	26%	37%

Tabel 4.2 Belastingdruk tweeverdiener met kinderen, 2017

	Bijstand	Minimumloon + 0,5 x minimumloon	Modaal + 0,5 x modaal	1,5 x Modaal + 0,75 x Modaal
A. Generiek beeld				
Tweeverdiener met 2 kinderen	-2%	4%	22%	30%
B. Beeld voor huurders				
Tweeverdiener met 2 kinderen	-21%	-1%	22%	30%

5 Uitkomsten gestandaardiseerd inkomen

In tabel 5.1 en tabel 5.2 wordt ten slotte het gestandaardiseerd inkomen berekend. Dit is het beschikbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in samenstelling en omvang van het huishouden. Hiertoe wordt het beschikbaar inkomen gedeeld door de equivalentiefactoren in tabel 2.2. Het inkomen wordt daarmee voor alle voorbeeldhuishoudens gestandaardiseerd naar het niveau van een eenpersoonshuishouden. Omdat de tweeverdieners hogere bruto inkomens hebben dan de alleenstaande ouders en alleenverdieners, laten we het gestandaardiseerd inkomen van deze huishoudens apart zien in tabel 5.2.

Uit tabel 5.1 blijkt dat de alleenstaande ouder met één kind het hoogste gestandaardiseerd inkomen heeft bij de verschillende inkomensniveaus. Het gestandaardiseerd inkomen van de alleenverdiener met twee kinderen is het laagst.

Bij 1,5 keer modaal heeft de tweeverdiener een hoger gestandaardiseerd inkomen dan de andere huishoudtypes (tabel 5.2), al heeft dit huishouden ook een hoger bruto inkomen dan de huishoudens in tabel 5.1 door het inkomen van de partner (0,75 keer modaal).

Bij de uitkomsten dient ten slotte opgemerkt te worden dat de werkende voorbeeldhuishoudens in deze notitie geen gebruik maken van kinderopvang (zie ook paragraaf 2.2). Het gestandaardiseerd inkomen van huishoudens die gebruik maken van kinderopvang valt lager uit wanneer rekening wordt gehouden met de (netto) kosten voor kinderopvang.

Tabel 5.1 Gestandaardiseerd inkomen alleenstaande ouder en alleenverdiener met kinderen (x 1000 euro), 2017

	Bijstand	Minimumloon	Modaal	1,5 x Modaal
A. Generiek beeld				
Alleenstaande ouder (1 kind)	12,7	18,7	24,5	30,4
Alleenstaande ouder (2 kinderen)	12,4	17,7	22,8	28,0
Alleenverdiener (2 kinderen)		11,7	14,7	18,9
B. Beeld voor huurders				
Alleenstaande ouder (1 kind)	15,6	21,6	24,5	30,4
Alleenstaande ouder (2 kinderen)	15,0	20,2	22,8	28,0
Alleenverdiener (2 kinderen)		13,7	14,7	18,9

Tabel 5.2 Gestandaardiseerd inkomen tweeverdiener met twee kinderen (8 en 10 jaar), 2017

	Bijstand	Minimumloon + 0,5 x minimumloon	Modaal + 0,5 x modaal	1,5 x Modaal + 0,75 x Modaal
A. Generiek beeld				
Tweeverdiener met 2 kinderen	10,7	15,7	23,4	31,4
B. Beeld voor huurders				
Tweeverdiener met 2 kinderen	12,7	16,4	23,4	31,4